1

بۆ برای زیندانیم

برای زیندانی دووره دیدارم
ئاخ بۆ بینینت دڵ پڕ جەغارم
تۆ لە زیندانا بێ ئاگای لە من
تۆی لە من دوور کرد خوێن خۆری دوژمن
خۆزگە پاش مردن بمدیبایەوە
تۆڵەی ئەم دووریەم بکردایەوە
بە شێوە و ڕەفتار هەر لە یەک ئەچووین
هەروەک گیانێک بووین لە دوو لەشدا بووین
نازانم دوای من چی بەسەر تۆ دێ!
دێتە بەرچاوت یادگاری دێ
دڵت دێتە جۆش وەکو من، چۆن بووم
کە لەدووری تۆ لە هۆش خۆم ئەچووم!
چەند جارێ (ئاسۆ)م ماچ کرد لە جیاتیت
لە ڕوویا دیار بوو نیشانەی ماتیت..
شیرین، شنۆ گیان، ڕوحەکەم ئاسۆ
سڵاو بۆ خزمان بۆ هەموان بۆ تۆ
من بە قوربانی باب و باپیرت،
پێشمەرگە بە تا حەڵاڵ بێ شیرت

زیندانی موسڵ
بەشی سێدارە
حوزەیرانی ١٩٧٩

2

یادێکی کوردستان

هاتەوە یادم شەوێکی قەندیل
هێنایە گریان دڵەی مات و دیل
ئەو دەستەی لەوێ بەفراو ئەیتەزاند
داخ کراوە لێرە بە ئاگر و ژیل

بە دەم ڕێگاوە بە نوکتە بازی
پیشانمان ئەدا وەزعی ناڕازی
نەمان ئەزانی، چۆن ئەبڕێ وازوو
ڕێ ی دووری بەرەو لوتکەی هەورازی

سەرما و هەورازی قەندیل پیرۆز بێ
هەموو ئومێدتان هەر بە نەورۆز بێ
فەرامۆش ئەبێ ئەو کاتە هەرچی
ڕۆژێکی زستان سەخت و ئاڵۆز بێ

قەندیل کوێستانی دڵگیری وڵات
هەر هەتاکو- ئاب- داڵدەتان ئەدات
ئیتر دەواری داڵدە نامێنێ و،
تارای زیوینی نوێ ئەکرێ خەڵات

دواییش جریوە و بەفراوی بەهار
ئەسڕێ لە دڵان خەمی ڕۆژگار
ئەدرێ لە بەریا بەرگی وەرزی کۆن
ئەیگۆڕێتەوە بە شاڵی گوڵدار!

چەندەش ماندوو بن ئەحەسێنەوە
مادام بە ئازاد سەر ئەنێنەوە
مادام بە ویست و ئارەزووی خۆتان
دەستتان بە چەکی تۆڵە سێنەوە

خۆزگە منیش هەر لەوێ مابایەم
چەکەکەم بەس بوو لە جێ ی سەرمایەم
ڕانابرێ تەمەن لەم گەرمە سێرە
چونکە پەروەردەی ئەو جێ سەرمایەم

هاتەوە یادم شەوێکی - سارا -
لە نێو کەژاوەی وەرزی بەهارا
چیمەن ڕاخەر و، ئاسمانی شینی
پڕ لە ئەستێرەش، دەسماڵ و تارا

وەک ڕازانەوەی ئاڵ و واڵای بووک
لە ناو ئامێزیا لەشم ئەبوو سووک
چۆن بەسەر بووکا نوقڵ ئەباری
بە ئێمەش ئەبرا نوقڵی بەڵاڵوک

کانی بەفراوی پڕ لە زیخ و چەو
ئەفسوونی ئەڕشت لەبەر مانگە شەو
خشەی دارمازووی بەر شنەی فێنک
چپەی دوانی بوو لە جێژوانی ئەو

جریوەی مەلی لانە لێ وون بوو
شمشاڵی شوانی شیعری (هێمن) بوو
داری جێ لانەی شەوی ڕابووردووی
بێ لانەیەکی تری لە بن بوو

شەو ئێشکچی بووم لەگەڵ هاوڕێ یەک
لە شوێنێکی بەرز لە بن هەرمێ یەک
خەیاڵی خاویش خولیا و خەریکی -
گەڕانی خۆی بوو، بۆ هەموو جێ یەک

جارێک پەپوولە و، جارێکیش مەل بوو
جارێک پشت کۆم و دەست کۆڵ و شەل بوو
جارێک فیشەکی ناو لوولەی چەکی
پارتیزانێک بوو، چاوەڕێ ی هەل بوو

جارێک بە هەوای هەناسە ئەبزووت
جارێک جێ گرتوو وەک کێوی - برزووت
جارێک سەهۆڵی چۆڕاوگەی دۆڵی
کوێستان و، جارێک پشکۆی سەرە بزووت

هێندە خێرا بوو ماڵی نەشێوێ
ئەو ناوە گەڕا هەتا پارشێوێ
وەکو تەتەرێک (ئۆرگان) ی پێ بێ
لە قەندیلەوە بۆ - سارا - و – زێوێ

جارێک بە پیادە و، جارێک بە سواری
ڕێ ی سەرەو ژوورو، ڕێ ی بەرەو خواری
ئالان و پشدەر - ئەگەڕاو هەموو
گۆمی چەم و زێ ببوونە بواری

ئەو ڕیزە شاخە تا - پیرەمەگرون-
کە پێستی سەری داگیرکەر ئەگرون
پێیان لە شەختەی سەهۆڵ ئەترازێ و
لاشەیان ئەبێ هەپرون بە هەپرون

بۆ کەشتی خەیاڵ ببوونە بەندەر
بۆ گەشتی ساڵێک لێ ی ئەخست لەنگەر
جارێک ئەبوونە جێ هەواری خێڵ
جارێک ئەبوونە بنکە و جێ ی سەنگەر

جارێک خەیاڵی هەتیوی بێ کراس
یان پێ تەزیوی، مل ڕووتی- پێ خواس
جارێک خەیاڵی باوەشێنی دڵ
بوونە هەوێنی ڕاز و باس و خواس

دوور و نزیک و، (ئاسمان و ڕێسمان)
بوونە تان و پۆی پەخشانی باسمان
مانگ و ئەستێرە ئەڕژانە ئاوی-
دوکان- و، ماسی ئەچوونە ئاسمان

بە ڕووی – دوکان- و، بە ڕووی – سورداشا-
لەو جێ بەرزەوە ئەمکرد تەماشا
ئەو گەڵا سەوزەی، سایەی سەرم بوو
نەم ئەگۆڕیەوە بە تاجی پاشا...

خۆزگە ئەمردم ئەوسا لەو کێوە
چەکەکەم ئەیبرد یەکێک لە ئێوە
وا ئێستا چەک و فیشەکدانەکەم
نازانم لە کوێ، بە شانی کێوە

هاتەوە یادم شەوێکی - قۆپی-
چرا تۆڕی گوند و، قەرەداغ گڵۆپی
بۆ سوخمەی ڕەشی شەو گۆبەرۆکی
زەماوەندێک بوون، قۆپی سەرچۆپی

لە زمناکۆ - وە هەتا - بەرانان—
بە ڕەشبەڵەک و لەنجە و خۆڕانان
ئەدرەوشایەوە (لالا) و لۆکس و
کارەبای خشڵی سابات و بانان

ئەو شار و گوندو، ئەو شاخ و هەردە
لە - باسەڕە - وە هەتا- گڵەزەردە-
هێمنی باڵی بەسەر کێشابوو
وەک بووکی شەرمن چوویێتە پەردە

خوڕەی کانیاویش لەو بەرەو خوارە
لێم بوونە خرمەی کرمەک و گوارە
لە دەستی – (دۆ)دا هێندە خەیاڵم-
هەڵپەڕی، ئێستاش هەناسەم سوارە

گەڵامێو، بوونە ڕستی (لاگیرە)
لاولاویش بوونە ملوانکەی (لیرە)
ئەوەندەم لەوێ تەماشا کردن
لێرەش بابەتی زاخاوی بیرە

ئاسمان ئاوێنەی پێش کەژاوە بوو
سامالێکی بێ، هەور و ژاوە بوو
بەلام ئاسمان و زەوی ئەندێشەم
شانۆی نواندنی سەد ئاژاوە بوو

لە دڵما تۆوی چەند بیرەوەری
سەوز بوو، گوڵی کردو، هەڵوەری
دیسان بۆ وەرزی تازە تۆوی ڕشت
تا، بێ گوڵ نەبێ بۆ کوێرەوەری

لەو جێ ڕەشماڵ و، هۆبەو هەوارە
لوت بە بۆن کەوت و، چاو بە شەوارە
بۆیە تا ئێستاش ناتوانم باسی
تەواو بنوسم، دەست کۆڵەوارە

تاوێک گوێم ئەگرد لە رادیۆی ئێران
-ئێرانی ئێستا- ئاڵۆزی، وێران
تاوێ بەستەیەک لەسەر لێوم بوو
بە ئاستەم ئەمووت لەبەر نەوێران

ئەترسام کەسێک گوێی لە دەنگم بێ
بێت و ئاوێزەی گراوی شەنگم بێ
لەو شوێنەی شەوێ شایی سروشت بوو
بەیانی لەگەڵ دوژمن جەنگم بێ

دەستی هاوڕێ یەک نەگاتە دەستم
خۆشم بە تەنیا نەتوانم، هەستم
بەو ئەرکە وپەکی فرمانم کەوێ
نەگاتە ئەنجام وەک خۆی: مەبەستم

خەیاڵ، گەلێ جێی ئاوا کردەوە
گرەوی لە بزەی ساوا بردەوە
چی لە مردن کەم دەرفەتم نادا
نەخشەی خەیاڵم ببنە کردەوە

بەتەنیا شەوم ئاوا بردە سەر
کۆڵەکەم دانا، سەرم کردە سەر
خۆزگە ئەمردم لەوێ تا بۆتان
نەبوومایە هۆی ئێش و دەردی سەر

لەویٚ ئەمردم، ئەنێژرام و بەس
ئیتر نەدەهات بۆ دیدەنیم کەس
باوک و دایکی (خۆشی نەچێشتوو)
وا نەدەبوونە خەڵوز و قەقنەس

ئێستا کەوتومە ئەم شوێنە تەنگە
ڕاخەرم خارو سەرینم سەنگە
پەی، بە ڕۆژگاری ئایندە نابەم
ئەپرسم، ئەژیم؟ کەس ناڵێ ڕەنگە

ئەمڕۆ لێرەم و سبەی لە گۆڕیٚ
چش با ناویشم نەیەتە گۆڕیٚ
من بەڵێنی خۆم هەر ئەبەمە سەر
ڕێبازم لەناو گۆڕیش نەگۆڕیٚ

قەندیل - وسارا -و قۆپی - ڕەنگینم
سامان وتاج و تەخت و نگینم
بۆ سەربەخۆیی گەل بوو، خەبات و
لەگەڵ ئارەزووی خۆما جەنگینم

گەرچی وەک ماسی دەریا لە تۆڕا
دیار نیم لە هیچ کەس مەگەر لە تۆ، ڕا
بەڵام ئاسوودەی ئەوەم، باوەڕم
بەسەد ئەشکەنجە و، تەفرە نەدۆڕا

من ئەڕۆم و تا ئێوەش بمێنن
هەزاری وەک من دەستە و دامێنن
ببنە سەربازی سەر لە پێناوتان
بێ ئەوەی بۆ گیان بەخشین دامێنن

زیندانی موسڵ
بەشی سێدارە
١٩٧٩/٦/٨

3
ژیان

ژینم وەک خەوێ هاتە پێش چاوی
کوردستان تێر تێر نەژیام لە ناوی
نەژیام خزمەتێ بکەم هەتا هەم
تێشوی بۆ شۆڕش تیا بێنمە بەرهەم
نەژیام تا دڕکێک وەلا نێم لەڕێ ی
هاوڕێی پێشمەرگەم زامار نەبێ پێ ی
نەژیام خزمەتێک بۆ گەل تۆمار کەم
ڕووم بێ! ڕوو بەرەو ئاڵای کرێکار کەم
نەژیام هێند بکەم پێشمەرگایەتی
برا شەرم نەکا: بڵێن: برایەتی
نەژیام ئەو کەسەی وەک منەو، دیلە
ئازاد بێ و بڵێ: برام لە قەندیلە
ئەچمە دیدەنی لەو جێ هەوارە
کە بنکەی سووری هیوای هەژارە

کە زانکۆی شەڕی پێشمەرگانەیە
ڕمی ئاراستەی ڕووی بێگانەیە
نەژیام بێتەوە، بچمە سەردانی
پێکەوە بچینە نێو ئاوەدانی
کۆڕی گفتوگۆی هەر وەکو جاران
ببەستین لەگەڵ خەڵکی، ئێواران
بەتێری باسی ئەم زوڵم و زۆرە
شی بکەینەوە بۆیان بە نۆرە
نەژیام کۆرپەیەک ناو بنێم - تۆڵە-
بڕواتە شوێنم با نەڵێن: چۆڵە
نەژیام برازایەک ناو بنێم ژیلوان
تا نەڵێن، گەردوون بۆ پیاو کوژی لوان
برازا تەمێ کا بە مەرگی مامی
ئاو نەدا بە خوێن ڕەگی نەمامی
نەژیام بۆ خەڵکی ببمە جێ ی بڕوا،
نەڵێن بێ سوود بوو، چش - دەبا بڕوا
نەژیام بۆ نەوەی نوێ، ڕێ تەخت کەم
نەک جارێ سەد جار گیانم بەخت کەم
نەژیم بۆ مردن بمرم پیاوانە
مەرگم ببێتە یەک دەریا وانە
نەژیام تا نەوەی تازە ببینم
بۆیام هەڵڕێژم، چی تیایە، بینم
تا هەموو هەستی پەنگ خواردوی دەروون
دەربڕم و، بانگم بگاتە گەردوون
بیدا لە ژێ ی گوێ ی هەموو جەماوەر
پارتیزانانە، ببنە جەنگاوەر..

خەباتی سەختی - كۆمەڵە - و كەڵكی
ببێتە ئەزموون بۆ هەموو خەڵكی
هەر لە خۆرهەڵات، هەتا خۆرئاوا
بڵێن نموونەی كادری ئاوا،
كەم و پوختە بێ، نەک بۆرو، گەلێک بێ
لەگەڵ كاروانی هەرچی گەلێک بێ
ئەشێ بكرێتە سەرمەشقی خەبات
هۆی ڕزگاریی بێ، بۆ گەل و وڵات
نەژیام بەو ئەركەی سەرشانم هەستم
بێتە دی هەموو خۆزگە و مەبەستم
بۆ هێنانە دی ئـــەوانە ئـــەمـــــرم
بـــۆیە داوێـــنی كوردســـــتان ئەگرم:
بمخاتە ڕیزی مەردانی ئازا
ئارەزووم وا بوو، بەڵام نەسازا
ئەم ویست خزمەتی وڵات پیشەم بێ
ئاڵای سوور بووكی نوێ ی هەمیشەم بێ
چی بكەم .. نەخشەكەم مردن تێكی دا
دوژمن خوێنەكەم وا لە پێكی دا
بەڵێ پێ ی وایە لەناوم ئەبا
نازانێ بەرەو هەتاوم ئەبا
بەرەو خۆر، بازووم پێ هەڵ ئەماڵێ
ئەبمە ڕوناكی بۆ هەموو ماڵێ
چەند ڕۆژێكی تر بەرەو سێدارە
ئەبرێم و ئەمرم، گیانیش بێدارە
بۆیە كە دوژمن لێم ببێ بە دێو
پاڕانەوەم لێ ی نایەتە سەر لێو

زامی ئەشکەنجە و، بەند و کۆت و پەت
سەرم بۆ دوژمن نەوی ناکا قەت
مەردانە پێکی مردن ئەکەم نۆش
چش لەمن، سەری هاوڕێیانم خۆش
بەڵام کە ئەمویست نەمرم بە گەنجی
کوردستان ئەیوت، پێویستمە ڕەنجی

زیندانی موسڵ
بەشی سێدارە
١٩٧٩/٧/١٥

4

بۆ ئازیزەکەم

کە ڕێیان داوی بۆ یەک جار
توخوا ئازیز
دیدەنیم کە
چەند ڕۆژێکم وەرزی بەهار
ماوە (بێ وادە) هات پاییز
خەزەڵوەرە
توخوا وەرە . . .
دیدەنیم کە:
با وا تێ نەگەن کە دەردی
سورە گوڵی
گەشی دوێنێی-
سەردوا چڵی

ئەمڕۆ لەبەر زریان زەردی-
بەرەو مەرگ چوونە ئەمکا زیز... تۆ خەنیم کە
ئازیز گیان... ئەگەر تۆ ڕازیت
خوێنم ئەرێژمە دێراوی
بە ڕێحانە و گوڵ چێنراوی
دەورو بەری ڕێ ی پێشوازیت
ئازیز گیان ... کە ئارەزووت
بۆ کام گوڵەی زۆر جوانە، بزووت
کە مەیلی دڵ
شوێنێکی کردە باخی گوڵ
ئێسقانم ئەکەم بە - کود — و
بە دێراوی گوڵشەنیم کە
توخوا ئازیز وا هاوڕێیان
بۆ سەرەی مەرگ هاتن بە ڕیز
هەر منیان لێ بەجێ ماوم
هەتا ماوم،
بفەرموو، جێتە سەرچاوم
لە ڕێ ی هاتنت وەستاوم
دیدەنیم کە
گەر ئەفەرمووی... خوێنم هەمووی
گوڵزاری ڕێتە، موو بە مووی
ئەبمە قوربانی لە پێشت
بۆ تێ هەڵسوونی بەرپێشت
خاوەن گلێنەی دیدەنیم، کە:
تا ئەمرم لە ژوور سەرم بی
بۆ دڵداری ڕابەرم بی، ڕێ نوێنیم کە...

توخوا ئازیز، خۆ ئەزانی چۆنە شوێنم
ئەزانی بێ بەرگ و نوێنم ...
بێچارەم و، بە شەرمەوە، تۆ ئەدوێنم
بێ ی بۆ بژاری پووش و خاری
نێو گوڵزاری زامی خوێناوی دژوێنم
بە هاتنت، با ڕۆشن بێ دەورو بەرم
ئاخاوتنت هۆنراوە بێ، بێتە بەرم
سەرپۆشەکەت، پێش کفن بکرێتە بەرم
وەرە چارێ: شەونخوونی و، ڕۆژ خەواڵووی
بێ نوێنیم کە
ئازیز گیان تۆ بێ گوڵی رووت
بە پێ ی پەتی...
قوڵفەی پەتی
سێدارە ئەخرێتە بینم
ئەمرم و، نەبا نەتبینم
نەت بینم هەر بڵێم: خواحافیز
توخوا ئازیز
وا دڵ ناسک نەبووم هەرگیز
دیدەنیم کە...!!

زیندانی موسڵ
بەشی سێدارە
١٩٧٩/٧/٣١

5

ژووری سێدارە

برا دوور و خزم دوور کەسم دوور
بە نابەڵەد تەمەن ئەمبا بەرەو ژوور
بەڵام ڕوونە، بەرەو سێدارە چوونە
خەنەی خوێنم لە پێ ئەگرێ: ئاڵای سوور

بەرەو ژووری، بەرەو ژووری سێدارە
ماندووی کردووم و شوێنەکەم شێدارە
کە نیشانەی پەشێوی پێوە شێوەم
ئەوە برینی ئەشکەنجەیەو، جێ دارە

ئەڵێن: ئەمرێ و، لە ترسی مردن پەشێوە
پێشمەرگە بم هەر ئەکەومە پێش ئێوە
بە مەرگی پێش مەرگی ئێوە ئاسوودەم
ڕووشم، زەردەی پێکەنینی هەر پێوە

گەرچی بەرەو دوامالی ژین بەڕێوەم
یەکەم مالی نەمردن دیارە لێوەم
بەشم چونکە مردنی ناو جێ نی یە
شادم کە تا دوا هەناسەش بە پێوەم

مەرگی ئاوا ناگۆڕمەوە بە سەد ژین
ژینێک سەرم بۆ دوژمن بێ بە پەرژین
سەربەرزی یە کە پێڵاوم ئەبینن
بە سەر سەری دوژمنەوە لە بەرزین

پێ لە سەریان دائەنێم و ئەڕوانم،
بەرەو شاری جێ هەواری کاروانم
ئەگەم پێیان، چونکە دیارە جێ پێیان
ئێرەیە و لێ ی لانادەم تا ئەتوانم

ئەوا ئێستا کەوتوومە شوێن پێشڕەوێک
کە لێرە بوە لە پێش مندا چەند شەوێک
دیارە منیش هەر ئەوەندەی لێ ئەبم
وا بە نوێنی ئەو ئەشکێنم سەرخەوێک

خۆ بە نوێنی جێماوی دا ئەپۆشم
تا پێ ی سووک بێ، ئێشی لاشەی نەخۆشم
بۆتە بەڵگەی بە شوێن ئەودا ڕۆیشتنم
ئاخۆ کێ ی تر پێ ی دێتە شوێنی خۆشم!

دیسان ڕێگای شوێنی کەم لە پێشە
ڕێ ی گۆڕستان، کە دڵنیام ئەو لەوێشە
ئەگەر لاشەم نەشێ ببرێتە شوێنی
گیانم لە سەر گوڵی سەر گۆڕی مێشە

کە دڵنیام ئەچێتە جێ ی شانازی
لەو ڕێیەدا منیش ئەکەم گیانبازی
کە ئەو خوێنی خەڵاتی ڕێ ی خەباتە
خوێنی منیش ئەنەخشێنێ ڕێبازی

ئەو مەرگەی لێم ترساوە، ئەیلاوێنم
بۆ ناوێرێ بێت و، بگرێ داوێنم!
با بمناسێ کە پێشمەرگەی - کۆمەڵە - و
کادرێکی دەست و داوێن خاوێنم

کە پاش مردن هەبوو دنیایەکی نوێ
تا ئەو کاتە با گیانیشم تێر بنوێ
چونکە ڕۆژی هەستانەوە دەرفەتی
فرمانێکی وەک ئێستام هەر بۆ ئەلوێ

لەو دنیایەش هەر پێشمەرگەو، کادرم
کە هیچ نەبێ لەوەی ئێستا چاترم
لێرە خاوەن ئەزموونی ڕێ ی خەباتم
لەوێ لەنێو کوورەی شۆڕش ئاگرم

ئەگەر لێرە نەمتوانیبێ بجەنگم
لەوێ بەدەست هاوڕێیەکەوە تفەنگم
ئەگەر لێرە بەجێ مابم لە کاروان
لەوێ لە پێش کاروانەوە پێشەنگم

زیندانی موسڵ
بەشی سێدارە
١٩٧٩/٦/١٨

6

قوربانی

هەموو مانگی ساڵ بوونە حوزەیران
هەموو وەرز بوون بە وەرزی خەزان
کام گەلی دنیا وەک کورد بێ بەشە
بەرگ و کاڵایان سەرتاپا ڕەشە!
هیچ ماڵێک نیە بێ قوربانی بێ،
ساتێکی ژینی شادمانی بێ
پیرو لاو هەموو لە ڕێ ی نیشتمان
بەشیان کوشتنە و لە سێدارەدان
کەوابێ بۆچی ژین لام شیرین بێ!
دڵ پڕ لە کوڵ و، چاو پڕ ئەسرین بێ
ئێستا ژینی خۆم هێند لا هەرزانە
سەد جار قوربانی ئەم کوردستانە
قوربانی چینی چەوساوەی ئەکەم
کورد بە ملیۆنی وەک من نابێ، کەم

زیندانی موسڵ
بەشی سێدارە
١٩٧٩/٦/٣

٧

ئەوین و وەفاو دڵسۆزی و پەیمان
لەگەڵ خۆم ئەوا هەمووم لە گۆڕنان
چاوەروانیشم زۆر بەڕێ کردن
هەزاران خۆزگەم لەگەڵ خۆم مردن
لێم ون بوون شیعر و وێنە و یادگار
وەک خۆمیان لێ هات بە دەدستی ڕۆژگار
ئەوەی لە پاشی خۆم بە جێ ماون
چەند کاسێتێکی تۆمار کراون
(مامڵێ و شاروخی و زیرەک و دیلان)
ئێستا بیستنیان مەنعە لە دیلان
وەفا داریانم ئیستاش لە زیندان،
خۆزگە لە پاش خۆم بە (ئەحمەد) ئەدران

زیندانی موسڵ
بەشی سێدارە
١٩٧٩/٦/١٠

8

ڕاز

ئێستا ئومێدم هێندە لاوازە
ناتوانم بڵێم : ئەمێنم تازە
مردووم و نانی زیندوان ئەخۆم
تازە ناتبینم، ئازیزەکەی خۆم
دوێ شەو لە خەوما، دوور بێ لە بالآت
لێت نزیک ئەبووم تا ماچ کەم گۆنات
ئەڵێن لە خەودا کەسێکی زیندوو
هەڵسێ و دانیشێ لە گەڵیا مردوو
نیشانەی سەرە مەرگی لێ دیارە
بۆیە لە مەرگت ترسام ئەمجارە
مەگەر هەر بە خەو تۆم ماچ کردبێ
دەستم بۆ سینە و مەمکت بردبێ
بە تاسەوە بووم بتگرمە باوەش،
نەمدی، وا ئەمرم، پاشی من تۆ خۆش
من تۆم لەبەر خۆم خۆش نەویستووە
کەسیش ئەم (ڕاز)ەی لێم نەبیستووە
ئێستاش ئەم ڕازە کە ئەدرکێنم
ویژدانی ماتی خۆمە ئەیدوێنم

زیندانی موسڵ
بەشی سێدارە
١٩٧٩/٦/١٠

9

بەخێوتان کردم

بە خێوتان کردم هۆ: بابە و، دایە
ویژدانم لە ژێر قەرزتان دایە
وا مداری ئێوەم بۆیە لە تاوان
پێم وایە ئێسکم ئەکرۆژێ تاوان
تاوانی ئەوەی لە پێناوی من
ڕێتان کەوتۆتە بەر ماڵی دوژمن
تاوانی ئەوەی بۆم نەلوا دەرفەت
لابەم لەسەرتان ئازاری خەفەت
قەرزی ووڵات و گەلم دایەوە
بەڵام هی ئێوەم لەسەر مایەوە
خاڵ و خوشکەزا، ئامۆژن و مام
خوشک و برازا، براژن و برام
دۆست و دراوسێ، برادەر و هاوڕێ
ئەوەی جارێک دیم لە دوو هەنگاو ڕێ
پورزاو، خاڵۆژن، ئامۆزام و، پور
خزم و کەس و کار، لە نزیک و دوور
ئەڕۆم پێشوازی لە مردن ئەکەم
لە ئێوەش داوای لێبوردن ئەکەم
لە دڵ ڕەنجانی ئێوە ئەترسام
دەنا بێ سڵ بووم، لە مەرگی بەسام
ئاواتە خواز بووم لە دوای رۆژی ڕەش
بووکی ئازادی بگرمە باوەش...
بچمە سەر لوتکەی بەرزی حەساڕۆست

بانگ بدەم بە گوێ ی خزم و برا و دۆست
کەم خواست و خۆزگەم گەیشتە ئەنجام
هێشتا لە ڕۆژی هیوا نەڕەنجام
هەر بە ماندوویی ماوم تا ئێستا
لە ڕێ ی چاکە بووم سوێند بە ئاوێستا
ئەوەی چاکە بوو لە ژینا کردم
هەر بە سەربەرزی ژیام و مردم
وەسیەتم وایە هەتا بمێنن
لە خۆتانەوە کەس مەڕەنجێنن
پرسەم بۆ مەگرن نەکەن بۆم بگرین
مەڵێن با قوڕی بۆ لەسەر بگرین
گریان کردەوەی بێ دەسەڵاتە
(تورەیی شۆڕش) خەندەی وڵاتە
دەرمانی دەردم ناکا شۆڕ و شین
چۆن ڕزگار ئەبین بەبێ (شۆڕ) و (ش)
لە بری بەرگی ڕەش سەرتاپا (خاکی)
لەبەر کەن هەتا نامێنێ ماکی
ئیمپریالیزم و بازرگانی جەنگ
دەرئەپەڕێنن بە لوولەی تفەنگ
وڵات جێ دێڵن دوژمنانی گەل
خۆری ئازادی هەڵدێ لە دەم کەل
کاتێ وڵاتی لە خوێنا ڕەنگاو
ڕزگاری ئەبێ هەنگاو بە هەنگاو
زانست و بیرو پێنوس و مەچەک،
شەن و پاچ و بێڵ، چەکوش وداس و چەک
بۆ گەل بێ، پیر و منداڵ و، گەنجی

نۆشی گیانی کات بەرهەمی ڕەنجی
تا ئەوسا ناوی ئێمەش ئەمێنێ
پەیکەرمان خەڵکی ی تۆ ڕائەمێنێ
تا بەزیندوویی لەم سەر خاکە بن
وەسیەتم وایە ڕوو لە چاکە بن
سەر ئەنجامی ژین تەنها مردنە
ئەوەی زیندوو بێ، چاکە کردنە

هەیئەی تەحقیقی خاصە
کەرکوک
١٩٧٩/٣/١

10
کوردستان

ژینم وەک خەوێ هاتە پێش چاوی
کوردستان تێر تێر نەژیام لە ناوی
پێ ی دا بگەڕێم بێ کۆسپ و سنور
بە ڕاست و چەپ دا بەرەو خوار و ژوور
ئێستا بە خەیاڵ دێمە سەیرانی
ئاخۆ چ ڕۆژێک دێمە سەیوانی
کامە ترۆپکەی سپی و بەرز بوو
کامە بەندەنی سەخت و سەوز بوو
کام مێرغوزارەی تەڕ و پاراو بوو
کام ڕۆژ ئاسمانی شین و هەساو بوو
گەر تا هەتایەش لە پێش چاو نەبن

تاسەی سەرنجیان هەر نایەن لە بن
دەمی کۆتایی وەرزی هاوینێ
کە(گوڵە جوتێرە) سەری دەردێنێ
دیسان ژینەوەی گیای وەرزی پایز
مژدە دەخاتە دڵی پەست و زیز
تیشکی هەتاوی پاش پەڵە باران
وە ڕەنگ دەهێنێ پەل و پۆی داران
تا دەمی پایز (کیڤار و ئەستێر)
لە کوێستان سەوزن (سا یادیان بەخێر)
زستان ڕەهێڵە و باران و بەفر
دەسڕێ تۆزی ڕێ ی ڕەشماڵ و کەپر
خۆزگە ئەخوازن گەنج بە ڕابردوو
بە چپەی دوانی ژوانی دوو بە دوو
گەنج پەکو پەکوی ڕابوردوویانە
کە نای بینینەوە ئاخ و ئۆفیانە
دێتەوە یادیان پۆلی نازداران
لە پێش تاوڵی بوون، دەمی ئێواران
چاو بە ئیشارەت، دەم بە پێکەنین
لە پەری جوانتر، هەرچەندەکەنین
ئاخ پایز وادێ وەرزی مردنە
وەرزی جودایی و پەنا بردنە
مەرگی سەوزە گیا، هی گوڵ و گوڵزار
کاتی زەرد بوونی گەڵا و گۆڵی دار
بە درێژی وەرزی زستان سەرانسەر
سەد نائومێدی سەختت دێتە بەر
هەتاکو بەهار دەگەڕێتەوە

لاپەڕەیەکی یاد ئەکرێتەوە

بەهار لەشکری هەور و لێشاوی
کە پڕ لە داخە، تێکڕای هەناوی
نیشانەی زستان پاک ئەشواتەوە
پیشی تووڕەیی چاک ئەخواتەوە
گوڵە حاجیلە، هێرۆ، نەستەرەن
مێلاقە، شلێر، شەقایق، سەوسەن
شەوبۆ، وەنەوشە، خاتوونە، نەسرین
لە ڕەنگی ئاڵ و، سەوز و زەرد و شین
هەڵزو گیابەند و کەنێرەو کەما
بە شنەی فێنک دەکەونە سەما
لەگەڵ گیای ناسک وەکو دڵداران
لەیەک دەئاڵێن هەموو بەهاران
کە پلوسکی گەورەی بەفراو ئەبینی
گەرەکتە دەمت بخەیتە بینی
لەسەر لوتکەی ڕاز دەڕژێنە خوارێ
دەیکەنە گرمە و، هاژە بە جارێ
لەعل و مرواری، لەوان دەپرژێ
ئەفسوونی جوانی لەوان هەڵدەڕژێ
دەبێتە بازنەی حەوت ڕەنگی بەر خۆر
دەڕازێتەوە سروشت هەمە جۆر
لە دەم ئاوەڕۆی ئەو نشێوانە
جوانی بێ ڕادە و چەند و پێوانە
بەر ڕۆژ و نسێ و هەوراز و نەوی
بەرزی ئاسمان و ڕووبەری زەوی
هەستی هۆنەر و هەستی هونەرمەند

نا‌توانێ دەری ببڕێ چۆن و چەند
جا وەرە سەیری پۆلی ڕەشماڵان
هاتوونەتەوە جێگاکەی ساڵان
پیرۆز و خونچە و نەشمیل و ئەستێ
یەک مەڕ ئەدۆشێ یەک ڕائەوەستێ
زارا و نەسرین و بەهار و کاڵێ
یەک بەرە و کانی یەک بەرە و ماڵێ
کیژی چاو مەستی ئەو هەوارانەن
فریشتەی ئاشتی ئەو کۆسارانەن
شەیدای شمشاڵی سەر بەردە بێرن
هەقیانە چونکە بەو جۆرە فێرن
بەڵام هەزار ئاخ، هەزار هەزار ئاخ
ئەمساڵ کۆچەری نایەنە ئێلاخ
نابنە میوانی ئەمساڵی بنار
بێ ڕووناکی یە بێ ئەوان بەهار
چۆڵە هەواری تەنگی (سلێمانی)
هی (دۆڵە کۆکێ و، بەردە هەسانی)
هەواری(گوێزڵێ و چواس و بێ دەلان
گەوەڕە، زەڵێ، تووژەڵە، قۆرغان)
هەموویان چۆڵن وێران کراون
بەزۆر بۆ دەشتی گەرمێن براون
ئاخ بۆ وولاتمان لێ دەشێوێنن ؟
دێهات و باخمان بۆ دەسووتێنن!
وەدەرمان دەنێن لە خاکی خۆمان
ئێمەش وەسیەتەو، جێماوە بۆمان
کە سەر شۆڕ نەکەین لە ئاست داگیرکەر

زیندانی موسڵ

بەشی سێدارە

١٩٧٩/٦/٢٣

11

دەڵێ ی: لێم گەڕێ تاوێ بسرەوم!
ماندووم، دەمەوێ کەمێک بخەوم!
بنوو خۆت باوێ ناو گێژی خەیاڵ
وەک چۆلەکەیەک بفڕە یاڵە و یاڵ
چی بەسەر هاتە بێتەوە بیرت
تا چاو دەبینێ و بڕ دەکا شیرت
تا دڵ حەز دەکا و دێ بە دەستەوە
خۆت بدە بە دەم هەوای هەستەوە
بە شوێن پەپوولەی باڵ بریقەداری
ووشەدا بڕۆ هەتا بێداری
بە شوێن هەڵاڵەی گوڵی ناسک دا
تەنانەت بە شوێن ڕەوی ئاسکدا
بە ووشەی جوان و تەعبیری بە تین
ڕستە داڕێژە، پاراو و شیرین
بە کێش و سەروا، دەسا ڕۆمانێ
هەر لەو خەیاڵەی دەیکەی، بۆم دانێ
تا لەبەری کەم وەکو فەرزی نوێژ

دەروونم پڕ بێ و بکا سەرە ڕێژ
چیت بە چاو دیوە لە ناوچەی (پشدەر)
گەناو، بێگەڵاس، هەڵشۆ، سەنگەسەر
هێرۆ، باوزێ، بێشێر، بەستەستێن
ژاراوە، ڕەزگە، هەتا شارستێن
لەگەڵ خەیاڵم ئاوێزەن گیانە،
بیانکە ملوانکە، وەکو زەنگیانە
بیکاتە گەردن بەژن شۆڕەکەم
ڕۆژی هاتنی بۆ سەر گۆڕەکەم
کام گوندەی ئەڵێ ی بەهەشت بوو بۆ خۆی
ئەوەی کە باشتر باسیان بکا، تۆی
چونکە پێت ووتم زۆر لێ ی گەڕاوم
ئێستاش وێنەیان دێنە بەرچاوم
چوومە شوێنەکەی بیرەوەری تۆ
ئاوەکە و مڕەو بێناسەو هەڵشۆ
ئەو ڕۆژەی ڕێمان کەوتە - بێناسە-
ئەو ناسکە پەنجەی ئەتووت ڕێواسە
چای خستە بەردەم ئێوە لە پێشا
تا پێتان زانی دەستم بۆ کێشا
نان و هەنگوین و، دۆی ساردو، کەرە
خەیار و ترۆزی و، میوەی نۆبەرە
لەگەڵ نێو نیگای کیژی کەڵەگەت
ووزەیان خستە نێو لاشەی شەکەت
مێخەک و جاترەو، ڕێحانە و سێپەڕ
وەک بۆ ئێمەیان خستبنە سێبەر
هەنگی سەرنجی من و مێشی هەنگ

هەنگ بۆ هەڵاڵەو، من بۆ کچی شەنگ
ئەو لە دێبەر بوو، لەبەر هەتاوا
من لە سێبەریش سووتام لە تاوا
(وەسوێنەو، گیبرەو، بادین و، بێ موش)
لێ ی تێکەڵ ئەبێ پاییز تەڕ و پووش
پاییزی ئێستا، بەهاری دوێنێ
خەیاڵی بەرەو گۆڕە ئەمدوێنێ
هێرۆ - شم دیوە، بالێلان، بەکاو
مڕێ، دەرونە، گوندی نزیک ئاو
یادی ئێوارەی - مڕێ - و -دەروونە-
ئێستاش ئاوازی ناڵەی دەروونە
لە بیرتە - کاڵێ - و - ئارێز - و - پەخشان-
لە ڕێ ی کانی بوون گۆزە لەسەر شان
بۆ چاک و خۆشی ئێوە دەهاتن
ئەتووت شیرینی شەوی بەراتن
(. . .) داوای تۆزێ ئاوی کرد
گەلاوێژ دەستی بۆ سەر چاوی برد
پاشان ئاویشی هێنا بۆ ئێمە
دیاری ئەو ڕۆژەی تا ئێستا پێمە
ئێستا تینوومە و وشکە دەروونم
چاوەڕێ ی ئاوی دەستی خاتوونم
بیری (مرواری و ئامین و، گەوهەر)
خەندەیان زڕەی زەنگی گوێمە، هەر
لە یادم ناچن تەنانەت لێرە،
باسم بۆ ناکرێن لەم گەرمە سێرە
هەر تەنیا جارێک چوومە (لبانە)

رۆوم کردە دەشتی پشدەر لەو بانە
مەگەر دێهاتی - ئالان - وەها بن
ئێستا وێران بوون حەیف و مەخابن

زیندانی موسڵ
بەشی سێدارە

12

کوردستانەکەم

کوردستانەکەم، کوردستانەکەم
بوکی یەک شەوە و دەزگیرانەکەم
ڕووت وەکو کەزی و پرچی ئالۆزە
بە چنگی خەبات با بۆت شانەکەم

وێردی زمان و قیبلەگای منی
جوانتر لە نیگای کیژی شەرمنی
ئەوەی جێ ی داخە لێت بێ بەش ئەبم
نابینم بلێن شکا دوژمنی

ناشبینم کە کورد وەکو میللەتان
ئالای سەربەستی هەڵکا لە جیهان
ناکۆکی نێوان چینان نەمێنێ
وەک یەکی لێ بێ لادێ و شارستان

دەنا دڵنیام دوژمنی بەشەر
ڕۆژێ دێ ماکی لە بن بێتە دەر
خۆش گوزەرانی و زانست و جوانی
بەرگی بوکێنی ی وڵات بێ تا سەر

ئەی کوردستانی بێ داڵدە و پەنا
نەمامی ژینی منیش هەڵکەنا
چاو بە فرمێسکی ژێر دەستەیی تۆم
هێندە دەربەستی خۆم نایەم دەنا

ئەی کوردستانی مەڵبەندی کاوە
جێ ی داخە نەمدی ئاڵای شەکاوە
بەڵام ڕۆژێک دێ هێزی نەوەی نوێ
کۆشکی زۆرداری پێ هەڵتەکاوە!

زیندانی موسڵ
بەشی سێدارە
١٩٧٩/٦/٨

13

دەزگیرانم

دەزگیرانی بەجێماوی ژوانی چۆڵم
بەنەشتەری
بیری نائازادم کێوی
بێستونت بۆ هەڵ دەکۆڵم
دەزگیرانی وەک خۆم بەدبەخت و کلۆڵم
لە دەفتەری
دیوانی دێوانەی شەمی ئەم سەردەمە
هەر چیت بۆ بنوسرێ کەمە
بۆیە تێشووی هەموو تەمەن
بۆ مەلی خۆشخوانی چەمەن
لەبەر تۆ ئەبەستمە کۆڵم
دەزگیرانی پەری خەونی شەوان ڕازاوەی سەر قۆڵم
دڵ ژان ئەکا
چوون ئارەزووی جارێکی تری ژوان ئەکا،
چاو ئەبینێ، گوێ ئەبیستێ و لووت بۆن ئەکا
هەست و هۆشم
دیسان داوای گێڕانەوەی شریتی عومری کۆن ئەکا
ئەوەی لە ناخما ئەبزوێ
نانوسرێ بە دەستی کۆڵم
ئەمەوێ بە ووشەی ڕەنگین
ووشەی وورشەداری سەنگین
ڕازاوە و پڕ واتای بەتین
یەک دوو دێڕ شیعرت بۆ دانێم

خەم و ترسی،
ژووری سێدارە وەلا نێم
ڕووی خەیاڵم بکەمە تۆ
بێمە گفتوگۆ خۆ بە خۆ
بڵێم دە سوێندم بۆ بخۆ
کە هێلانەی دڵی کەیلت
بە تەنیا هەر منی تێدام
بۆ نازانی ؟!
چەند لە دوای ئەو سوێندە گەڕام
بەڵام شەرمی چاوی نەرمت
نەیهێشت تێ بگەم لە هەستی
دەروونی بە کوڵ و گەرمت
نەدرکا ئەو ڕازە لەلام
نەیهێشت بەو ڕازە زاخاوێ بەو
دڵی کۆیلەم بدەمەوە
هێندەی لە تۆ پاڕامەوە...
نەت ووت بو هەر
گرێ ی شەرمم بکەمەوە
نەت ووت تا سەر
بەسەر نەبا شەوگارانی بە خەمەوە
من دێوانەم
تۆ ئەو شەمەی
کە کۆیلەی پەیوەندی باوی ئەم سەردەمەی
من دیلی تۆ
تۆ گیرۆدەی دەستی منی
من سەربەستم

تۆ ژێر دەستەی و شەرمنی

ئەوەندی ئازار ئەچێژی

ئەوەندەی ئەسرین ئەڕێژی

ئەوەندەی ئازارت نۆشی

منت بێ بەش کرد لە خۆشی

تۆ لەبەر ئازاری شەرم

من لەبەر ئەوینی گەرم

تۆ لەبەر داب و نەریتی کوردەواری

من لەبەر زیندانی تەنگ و چوار دیواری

خوێن دەچۆڕێ لە جگەرم

من ماڵئاوا لە تۆ و لەخەم

بەڵام بڕوات ھەبێ بڕوا !!!

ئەوینت بەر نادەم تاھەم

منیش بۆیە لاوانەوەم لەگەڵ تۆیە

ڕاز و نیازم خۆ بە خۆیە

پەیمانیش ناشکێنم تا ھەم

تا ئەوینم

ڕۆمانێک دێنێتە بەرھەم

موسڵ

بەشی سێدارە

١٩٧٩/٧/١٥

14

لەگەڵ خولانەوەی چەرخی زەمانە
بوو بە ئاگر لیم هەرچی هەمانە
ناوێرم نزیک هیچ کامیان کەوم
لێم حەرام بووە خۆراک و خەوم
سالان بە تەمای خۆشی ژیان بووم
بەهیوای خۆشی گەل هاوڕێ یان بووم
تەمام بوو کاتێ دەرچم لە زانکۆ
لە کوردستاندا بکەم هاتوچۆ
بچمە دیدەنی شار و دێهاتی
شادبم بە شادی گشت هاووڵاتی
تەمام بوو باوک و برا و خزمانم
ئەرکی هەموویان بخەمە سەر شانم
چاکەی ڕەنجدەران زۆریان دەمەوە
دەردی هەژاریان لە بیر بەرمەوە
بیان کەم بە خاوەن ماڵ و خۆشحاڵی
نەبینن چی تر ڕووت و ڕەجاڵی
ببمە خزمەتکار تا مردن بۆیان
ئەرکێ بەرمە سەر لەجیاتی بۆیان
وام دەهاتە بیر ساڵێ لە ساڵان
گوزەرانی ماڵ چاکەم وەک ماڵان
ئەوەی پەنا بێ بۆ منی دەربەدەر
تاکە ماڵەکەی برای بیروباوەڕ
پێم وایە دەمرم دوا دیدەنیمە
بەجێ دەمێنێ هەرچی کە نیمە

ڕۆژێک دێ ئاسۆی ڕۆژهەڵاتی سوور
ڕووناکتر دەبێ و نزیک دەبێ دوور

مەلا عەلی
١٩٧٨ کاتی پێشمەرگایەتی

15

قەرزدارمان بن بەدکار و بەد خو
دایک و باوکتیان لێ کردم دوو روو
دڵیان لە ئاستم ڕەق بوو وەک ئاسن
شتی وایان ویست کە پەیدا نابن
منیش لەبەر دۆست لە داخی دوژمن
بەڵێنم پێ دان کە پەیدا دەبن
بەڵێنیان پێدام بەڵام لە پاشان
بە قسەی شۆفار لێم بوون پەشیمان
نە باوکت ژیر بوو نە خانەدان بوو
نە ڕەفتاریشی وەکو ئینسان بوو
بەڵام ڕەوشت و شێوەی جوانی تۆ
کە باس ناکرێ قەت بە گفتوگۆ
ناچاریان کردم پێ لە جەرگم نێم
باوکت بدوێنم کە تۆ بدا پێم
گۆنا شەکرە سێو زولف وەک چنوور
گەردن بریوی جوانی لە بلوور
دەم گوڵەباخی نەپشکوتوی سوور

لە کوێ دەتوانم وەسفت کەم لە دوور
تۆ بڵێ ی زوڵفت وەک جاران مابن
هەروا چین چین و لول راوەستابن
جوانترین شێوەت باڵاو بەژن بوو
جێ ی پێ نازینی تۆی شۆڕە ژن بوو
ئێستاش کە یادم وەکو خۆی مابێ
بەیادم دوگمەت هەر گرێ دابێ
لەوساوە ڕازت لە من بڕاوە
کەشتی خەیاڵم نقوومی ئاوە
ئێستاش وا دەستم لە ژیان بەرداوە
هۆشم بە وێنەی کەزیت بڵاوە
گیانە یەکجاری بەجێت دەهێڵم
تا هەتا بە دوای ڕازت دا وێڵم
دەمرم چاوەکەم خەم مەخۆ تۆ خۆش
خەمی لە من زیاد جێ ماون بۆ تۆش

١٤-١٥/٧/١٩٧٩

شەهید مەلا عەلی/زیندانی موسڵ/بەشی سێدارە

لە هاوڕێی زیندانی (غازی فازل حەسەن) وەرگیراوە